

Stemmingsbillede fra Nordøstgrønland.

Foto: Ziebel

IKKE UNDERORDNEDE, MEN MEDARBEJDERE DANSK-GRØNLANDSK SAMARBEJDE I PRAKSIS

Af statsmeteorolog *Johannes Olsen*

Jeg husker endnu ganske tydeligt de tanker, jeg gjorde mig, da jeg for over femog-tredive år siden den 12. juni 1926 nærmede mig byen Godhavn i Grønland, hvor jeg skulle overtage ledelsen af et nyoprettet magnetisk observatorium.

I tre uger havde jeg sammen med min kone og to småbørn opholdt mig ombord på skibet Hans Egede på turen op fra Danmark til Grønland. Alle, der kender den hyggelige atmosfære, som råder på disse grønlandsbåde, vil forstå mig, når jeg tilstår, at jeg befandt mig så glimrende der, at jeg fandt, at det i grunden var kedeligt, at jeg skulle forlade det hyggelige selskab om bord og gå en usikker fremtid i møde på Grønlands øde kyst.

Den dag var vejret oven i købet diset med støvregn, og det kunne nok risle én koldt ned ad ryggen ved tanken om, at disse mørke barske klippepartier, man så nærme sig, skulle danne rammen om ens hjemliv de kommende fem år. Bedre blev indtrykket ikke, da man så kom i land og så, at Godhavns 200 grønlandske hunde tilsyneladende var blevet enige om at samle sig ved landgangsbroen for at ryste deres våde pelse op ad ens bukseben.

Men intet steds kan billedet skifte så hurtigt som i Grønland. Efter få dages forløb brød solen frem på en skyfri himmel, og der fulgte en strålende sommer, som står prentet uforglemmeligt i min erindring. Hver dag gik jeg den samme tur over klipperne for at komme fra min bolig nede i byen ud til den magnetiske station. Vejen gik først opad til kirken, som lå på en bakketop, og når man så nåede op på denne, afslørede Diskobugten med isfjeldene hele sin overjordiske skønhed for en. Glitrende i solen vuggede de grønne bølger, mellem hvilke isfjeldene sejlede som stolte, hvide svaner. Hver dag, når jeg nærmede mig denne udsigt, sagde jeg til mig selv: „Nu må du da efterhånden have vænnet dig til dette syn.“ Men stadigt gav udsigten mig det samme chok af overvældende skønhed.

Her i Grønland oplevede jeg for første gang den stemning, midnatssolen forlener omgivelserne med. Man følte sig hensat til et drømmeland, hvor alle farver blev

sarte, og stilheden voksede frem omkring en. I disse første dage i Nordgrønland mistede man enhver sikker fornemmelse af tidens gang og undrede sig næppe nok over at se grønlænderbørnene lege ude på „Silamutten“ klokken 2 om natten.

Under disse forhold følte arbejdet som en leg. Man kunne arbejde 12 timer i træk uden at trættes, takket være den friske, kølige grønlandske luft og den lange sollyse dag. Gang på gang, når jeg senere i arbejdets medfør er vendt tilbage til Grønland i en kortere arbejdsperiode, har jeg følt, at intet steds i verden kan man nyde en arbejdsdag som her, blot vejret former sig nogenlunde skikkelig.

Som så mange gange før måtte jeg sande, at den grønlandske natur binder den besøgende til sig med stærke bånd. Da jeg seks år efter havde været i Danmark på et halvt års ferie og atter stod på Godhavns jord, hviskede det stille i mit sind: „Nu er du hjemme igen.“ Til denne hjemfølelse gav mødet med mine grønlandske venner sit særlige bidrag. De modtog mig nemlig med strålende genkendelsessmil og gav mig indtryk af, at det kun var et par dage siden, vi sidst sås.

Da observatoriets budget ved min første ankomst til Grønland lå meget stramt, var jeg de første måneder alene om arbejdet, mens observatoriet før min ankomst havde haft to mands besætning. Da efteråret kom, måtte jeg til at se mig om efter en medhjælp. Da der nu ikke var råd til en dansk, antog jeg en grønlandsk medhjælper og fik derved nogen – om end begrænset – erfaring om, hvorledes grønlandsk arbejdskraft virker på et observatorium, hvor arbejdet stiller store krav til præcision, pålidelighed og stadighed – altsammen egenskaber, som ikke just fremhæves som karakteristisk grønlandske af de mennesker, som nærer bekymring med hensyn til vore grønlandske landsmænds evne til at leve op til det moderne samfunds krav. Det viste sig imidlertid, at min medarbejder Ole Mølgaard fuldt ud kunne honorere alle disse krav.

Mølgaard var 17 år ved antagelsen. Hans løn tyngede ikke på observatoriets budget. Han fik 250 kroner om året + 24 kr. ekstra årligt for søndagsarbejde. Han var blevet mig anbefalet af en dansktalende grønlænder, hvis dømmekraft jeg havde tillid til, men starten ved observatoriet faldt faktisk ikke så heldig ud.

Nede på observatoriet havde vi en mørk kælder med nogle apparater, hvor lysstråler tegnede kurver på fotografisk papir, som skulle skiftes hver morgen på et bestemt klokkeslet. Jeg satte Mølgaard ind i dette arbejde, idet jeg forklarede ham, at han skulle møde på stationen præcis kl. 8 hver morgen. Nøjagtig ét minut over otte skulle han slukke det fotograferende lys og notere dette klokkeslet i en særlig protokol. Når det fotografiske papir så var udskiftet med et nyt, skulle han tænde lyset påny og notere dette klokkeslet i protokollen. Tilsyneladende gik alt da også glat, idet klokkeslettet et minut over otte troligt optrådte i protokollen hver morgen. Men da jeg så en dag kort efter sammen med Mølgaard fremkaldte de fotografi-

Magnetisk Observatorium, Godhavn, i aftensol.

Foto: Johs. Olsen

ske kurver, opdagede jeg pludselig, at kurven fortsatte betydeligt ud over klokken otte, så Ole altså ikke havde skiftet på det aftalte klokkeslet. Da jeg temmelig barsk gjorde ham opmærksom derpå, blev han ligbleg og troede sikkert, at der var trylleri med i spillet. Han kunne jo ikke ane, at der på papiret var ekstra tidsmærker, som viste mig, at han var kommet for sent ned på observatoriet hver morgen, men alligevel havde noteret klokken et minut over otte i protokollen, da jeg nu engang var så glad for dette klokkeslet.

Så forklarede jeg Ole, at hvis vi ikke skrev de rigtige tal i vore protokoller, kunne vi lige så godt nedlægge observatoriet med det samme. Og fra det øjeblik blev han en enestående pålidelig medarbejder, som med glødende interesse gik op i alt, hvad der vedrørte observatoriet, som det fremgår af følgende episode, som udspillede sig mange år efter.

Nede på observatoriet har vi et fint pendulur, som faktisk må betragtes som stationens levende hjerte. Hvis dette ur standser, så standser hele observatoriets arbejde. Det var én af Oles opgaver at sørge for, at dette ur blev trukket op hver man-

dag, og dette arbejde udførte han så præcist som et urværk. Engang skulle Ole imidlertid på ferie fra lørdag til onsdag, og da den daværende leder af observatoriet faktisk kunne være noget distræt, var Ole bekymret for uret. Inden han rejste, sagde han derfor til lederen: Husk endelig at trække uret mandag. Lederen lovede at huske det, og mandag morgen begav han sig da også ned til observatoriet og trak uret op. Da han så kommer tilbage til boligen igen, møder han Oles kone, som stikker ham en lille seddel i hånden. Han åbner den og ser, at der med Oles karakteristiske håndskrift er skrevet: Har De trukket uret op? Der skulle ikke ske stationen noget, selv om Ole var væk.

Jeg blev hurtigt klar over, at Ole Mølgaard var alt for intelligent til at være observatoriets alt-mulig-mand, der blot sørgede for papirskiftning og for observatoriets forsyninger med vand og kul og lignende manuelt arbejde. Efterhånden lærte jeg ham så at udmåle de magnetiske kurver, et arbejde, der herhjemme udføres af folk med mindst realeksamen. Ole Mølgaard viste sig i besiddelse af et meget sikkert øje og udførte arbejdet så godt som nogen dansk. Hans koncentrationsevne var forbløffende. En gang skrev han en liste af, der indeholdt 5.000 trecifrede tal. Da vi konfererede afskriften med originalen fandt vi 1 – een eneste fejl.

Siden lærte han at gå mig til hånde nede på observatoriet.

Som altid brugte han sine øjne godt og blev efterhånden i stand til selv at udføre flere af vore målinger. Da jeg rejste hjem på ferie, assisterede Ole Mølgaard min vikar under dennes målinger, og denne fortalte mig senere, at hvis der blev noget i vejen med et eller andet måleinstrument, sagde Ole Mølgaard ofte: „Que dire – que faire, det sagde magister Olsen altid“ (udtrykket er fransk og betyder: „Hvad skal man sige – hvad skal man gøre“, hvad der jo var rimeligt nok at spørge om i en sådan situation). Men ikke sjældent kunne Ole Mølgaard så anvise en metode til at opspore fejlen.

Ole Mølgaard havde en forbløffende sans for tal. Naar han virkede som min sekretær og nedskrev de tal, som jeg aflæste på instrumenterne, skete dette aldrig uden omtanke. Han lagde mærke til tallene og gjorde opmærksom på det, hvis der en enkelt gang optrådte et tal, som ikke passede blandt de øvrige, en meget værdifuld egenskab hos en sekretær. Her nævner jeg blot et enkelt eksempel på hans talforståelse.

Jeg havde fået en ny dansk assistent ud hjemmefra og havde undervist denne i brugen af et af vore måleinstrumenter. Da der atter skulle måles med dette, ønskede jeg, at assistenten skulle øve sig og sendte ham ned på stationen med Ole Mølgaard som sekretær til at skrive for sig. Under denne måling sender man først en passende strøm gennem instrumentet og får derved et udslag, som går til højre, og Ole Mølgaard noterer efter diktat både strømmens og udslaget størrelse. Derefter skal strømmen svækkes så meget, at udslaget går til venstre, og begge størrelser noteres

Udsigt fra observatorboligen i Godhavn mod syd over Diskobugten.

Foto: Johs. Olsen

på ny. Ved en fejltagelse svækkede assistenten imidlertid strømmen for lidt, så udslaget stadig gik til højre også for den nye strøm. Da Ole fik dikteret det nye tal for strømmen, sagde han straks: „Det tal er ikke rigtigt, – sådanne tal får vi ellers aldrig.“ Med sin fortrinlige fornemmelse for tal huskede han, hvorledes disse nogenlunde plejede at være. Assistenten troede ham ikke, men da jeg ved deres hjemkomst fik tallene at se og gjorde ham opmærksom på fejltagelsen, sagde han straks: „Tænk, det sagde Ole også.“

Ole Mølgaard og jeg blev efterhånden så godt samarbejdede, at vi næsten ikke behøvede at tale sammen under arbejdet, da Ole kun behøvede en antydning for at forstå, hvad han skulle gøre. Når vi så endelig talte, var det mest dansk fra min side og grønlandsk fra hans. Imidlertid blev jeg efterhånden klar over, at det ville være praktisk at lære Ole dansk, hvilket da også ville kunne skaffe ham et ekstra gagetillæg på 120 kr. om året. Altså gik Ole også i gang med dette nye job og afsluttede hver ottetimers arbejdsdag med en ekstratime, hvor jeg var læreren, der læste grønlandske sætninger op af lærebogen, hvorefter Ole oversatte dem til dansk, som jeg jo let kunne kontrollere. Forberedelsen måtte så ske i Oles hjem om aftenen, men dette

gjorde han også så troligt, at han efter ni måneders forløb gik op til eksamen hos landsfogden, hvor han fik megen ros for sin fine præstation.

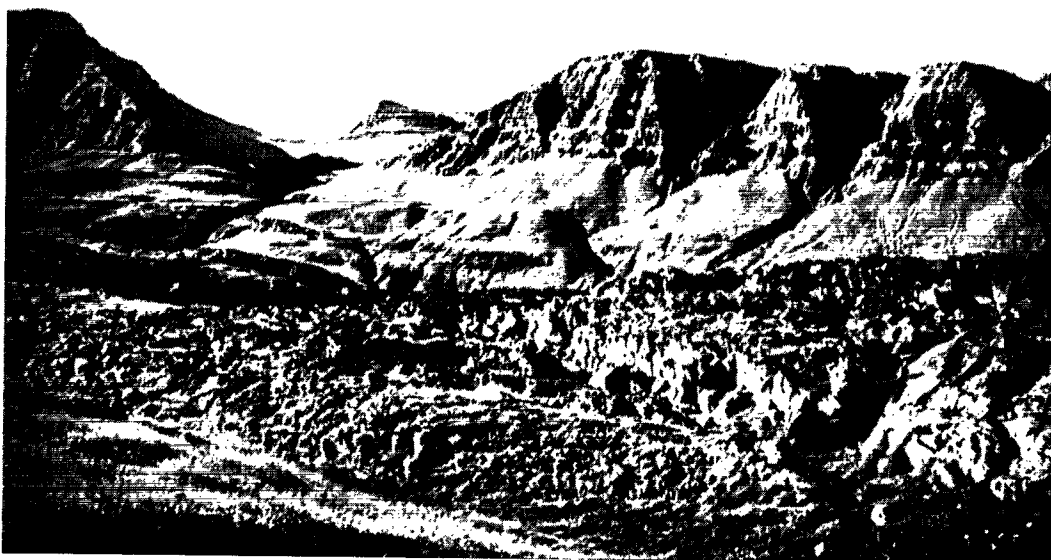
En af Oles opgaver bestod i at fremkalde de fotografiske papirer. Derefter lagde han dem til tørring mellem filtrerpapir, hvorefter han lagde dem på plads i en særlig mappe, idet han nøje holdt regnskab med, at der ikke manglede nogen. En dag fjernede jeg efter telegrafisk anmodning hjemme fra et af papirerne, der lå til tørring, og afsendte det med posten, som den dag gik klokken 6 om morgenen. Da Mølgaard senere indfandt sig, opdagede han straks manglen og udbrød forskrækket til min daværende danske assistent: „Frøken Schwartz. Ved De, hvor den kurve er henne. Magister Olsen siger, at jeg har ansvaret.“

Disse eksempler må være tilstrækkelige til at vise, hvilken fortrinlig grønlandsk medarbejder observatoriet opnåede at få og stadig har. Nu må det givetvis indrømmes, at dennes intelligens rager op over gennemsnittets. Men som amtslæge Preben Smith sagde i en fjernsynsudsendelse fornylig, har lægevæsenet i hovedsagen haft udmærkede erfaringer med hensyn til grønlandske sygeplejersker og jordemødre, som det har uddannet. Dette tyder på, at man gennem en passende uddannelse i mange tilfælde kan opnå medarbejdere, der kan opfylde de krav den moderne verden stiller. Jeg vil desuden tillade mig at hævde, at en del af de udmærkede karaktertræk, jeg har nævnt hos Ole Mølgaard, faktisk må opfattes som typisk grønlandske.

Det er ingen overdrivelse at påstå, at grønlænderne er et meget tålmodigt folk. Tålmod blev den grønlandske fanger opøvet i, når han på kolde vinterdage sad ved sælens åndehul. Det er den samme egenskab, som gør, at grønlændere kan sidde ved et rutinearbejde som udmåling af magnetiske kurver uden at miste humøret. Som de ligevægtige mennesker, de er, hviler de i sig selv.

Der er utvivlsomt en del grønlandsfarere, som vil holde på, at pålidelighed og stadighed i arbejdet ikke netop er grønlændernes stærke side. Jeg tror, at denne opfattelse delvis beror på en forkert fortolkning af deres psyke. Grønlændernes tilsyneladende ustadighed skyldes ofte, at de som alle primitive folk har lidt svært ved at sætte sig selv i gang. Er de først blevet virkelig interesseret i et arbejde, kan de vise en udholdenhed og stadighed som få. Dette kan mange dygtige danske husmødre tale med om, som har oplært grønlandske medhjælpere og beholdt dem år efter år. De kan fortælle, hvorledes interessen for familien og dens velfærd er blevet en del af grønlænderindens liv. I talrige ekspeditionsberetninger hører man da også om, hvorledes grønlændere har sat livet ind for at redde ekspeditionsresultater, hvis værdi de manglede dybere forudsætninger for at vurdere.

Jeg tror med andre ord, at pålidelighed eller ikke til en vis grad er et spørgsmål om den rette opdragelse. Efter min erfaring kan man nå langt med grønlændere, når man selv går i spidsen for arbejdet og ikke er bange for at tage en hånd i med på lige

Udsigt fra observatorboligen mod fjældene i nord.

Foto: Johs. Olsen

fod med dem. Grønlænderne er nemlig sportsmennesker, som absolut ikke vil stå tilbage for danske.

Et typisk eksempel på dette forhold oplevede jeg under mit seksårige ophold i Godhavn. Vi skulle have bygget en halv meter høj stenmur uden om observatorboligens haveindhegning. Vi fik en halv snes grønlandere til at gå i gang med arbejdet. De første par dage gik det såre langsomt. Så sendte jeg min daværende danske assistent – nuværende statsmeteorolog V. Laursen – ud for at lede jobbet. Han gik selv i spidsen med at samle sten og bygge mur. Nu gik arbejdet med liv og lyst. På få dage var stenvuren færdig.

Et lignende sportsmoment så jeg udnyttet på udmærket måde under min rejse langs Grønlands kyst sommeren 1952. Det drejede sig om børnehaver, som optog både danske og grønlandske børn, og hvor sproget hveranden dag var grønlandsk, hveranden dag dansk. På denne måde fik de danske børn lært grønlandsk og de grønlandske dansk på en legende og såre effektiv måde. De offentlige eksaminer, jeg samme sommer overværede i tredje og fjerde klasser, hvor danske lærere havde undervist grønlandske børn i dansk som fremmedsprog, overbeviste mig derimod ikke

om, at man her endnu havde fundet en effektiv form, trods det slid, som lærerne så åbenbart havde lagt i deres arbejde med børnene.

Når man sender danskere ud til Grønland for at løse opgaverne dér, samtidig med, at de får til opgave at oplære grønlændere til efterhånden selv at overtage arbejdet, kommer det efter min mening ikke alene an på de udsendtes personlige rent tekniske dygtighed. De må tillige være indstillet på at skabe det rette arbejdsklima om sig, hvis betydning for medarbejdernes trivsel i vore dage i høj grad er gået op for erhvervslivets folk. Hertil hører, at man betragter sine folk som medarbejdere, hvis interesse for arbejdets detaljer, man vil vække, og ikke blot som underordnede, hvis selvfølgelig pligt det er at få arbejdet fra hånden. Der er i Grønland ikke så meget brug for ledere som for vejledere.